

1990 – 2013 YILLARI ARASINDA ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR İLE YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN FAALİYETLERİNİN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ¹

Erdal ARSLAN²

Ali BORA³

Özet

Bu çalışmanın amacı 1990 – 2013 dönemi Türkiye ekonomisinde ve bankacılık sektöründeki gelişmeleri ortaya koyarak özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların davranışlarının incelenmesidir. Yapılan çalışmada yerli ve yabancı bankalar belirli oranlar dikkate alınarak oran analizi yöntemiyle karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Oran analizi özellikle karşılaştırmalar için kullanılan anlaşılır ve yaygın bir teknik olması nedeni ile tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan oranlar; sermaye yeterlilik oranları, aktif kalitesi ile ilgili oranlar, likidite oranları, karlılık oranları ve gelir gider yapısı ile ilgili oranlardır. Elde edilen sonuca göre banka grupları enflasyonun ve buna bağlı olarak devlet tahvili hazine bonusu faizlerinin yüksek olduğu dönemlerde çok yüksek faize bağlı karlar elde etmişler, enflasyonun ve devlet tahvili hazine bonusu faiz oranlarının düştüğü dönemlerde faiz dışı gelirlerini artırma yoluna gitmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: 1990 – 2013 Dönemi Bankacılık, Türkiye’de Yerli ve Yabancı Bankalar, Ekonomik Kriz Döneminde Banka Davranışları.

JEL Sınıflaması: .E51, G01, G20, G21,

AN INVESTIGATION OF THE ACTIVITIES OF FOREIGN CAPITAL BANKS AND SPECIAL CAPITAL BANKS BETWEEN 1990 AND 2013 USING A RATIO ANALYSIS METHOD

Abstract

The aim of this study is to examine the movements of private capital banks and foreign capital banks in the 1990-1993 period by showing developments in the Turkish economy and the banking sector. In this study, we attempt to compare domestic and foreign banks using the rate analysis method by considering certain rates. Ratio analysis has been used as it is a simple, effective and common technique, especially for comparison. Rates used in the study are; Capital adequacy ratios, ratios related to asset quality, liquidity ratios, profitability ratios, and income and expenditure structures. According to the results obtained, when inflation and correspondingly government bonds’ and treasury bills’ interest rates are high, bank groups have achieved high interest-earning profits. In periods when inflation and government bonds’ and treasury bills’ interest rates are low, they have tried to increase non-interest revenues.

Keywords: 1990 - 2013 Period Banking, Domestic and Foreign Banks in Turkey, Bank Behaviours During Economic Crisis.

JEL Classification: E51, G01, G20, G21,

Giriş

Yabancı bankaların özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bazı avantajları kullanarak yüksek karlar elde ettiği, elde edilen karların ülke dışına çıkarıldığı, kriz dönemlerinde bulunduğu ülke ekonomisi lehine değil tamamen kendi

¹ Bu çalışmada “Arslan, Erdal. ve Ali Bora. (2016). Milenyum Öncesi ve Sonrası (1991-2015) Türkiye’deki Bankacılık Sektörü, 1. Basım, Ankara Ofset Basım Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara” eserden faydalanılmıştır.

²Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, erdalarslan@selcuk.edu.tr, Tel: 0(532)424-95-68

³ Yrd. Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, alibora@osmaniye.edu.tr, Tel: 0(536)483-89-96

çıkarlarına göre hareket ettiği tartışılabilen konulardandır. Yapılan çalışmalar dikkate alındığında yabancı bankaların bulunduğu ülkelere özellikle rekabetin artırılması sonucunda yerli bankaların etkinliğinin artırılması, yeni teknolojilerin ülkede kullanılması, bulunulan ülkede yeni finansal ürünlerin sunulması gibi olumlu katkılar da sağladıkları ortaya konmaktadır.

Bu çalışmanın amacı 1990 – 2013 dönemi Türkiye ekonomisinde ve bankacılık sektöründeki gelişmeleri ortaya koyarak özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların davranışlarını özellikle kriz dönemlerini de dikkate alarak incelemeye çalışmaktır. Yapılan çalışmada yerli ve yabancı bankalar belirli oranlar dikkate alınarak oran analizi yöntemiyle karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Oran analizi özellikle karşılaştırmalar için kullanılan anlaşılır ve yaygın bir teknik olması nedeni ile tercih edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde yabancı bankaların buldukları ülke ekonomilerine katkıları, yerli ve yabancı bankaların karşılaştırılmasını inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde Türkiye Ekonomisindeki gelişmeler, makro ekonomik gelişmeler ve bankacılık sektöründeki gelişmeler olarak iki alt başlık altında incelenmiştir. Makro ekonomik gelişmeler başlığı altında GSYH, enflasyon oranı, devlet tahvili hazine bonusu faiz oranındaki gelişmeler, bankacılık sektörünün ekonomideki yerini belirlemek amacıyla aktiflerin GSYH'ya oranı, krediler ve alacakların GSYH'ya oranı, mevduatların GSYH'ya oranı ile kredi ve alacakların mevduatlara oranı yine bu bölümde incelenmiştir. Bankacılık sektöründeki gelişmeler başlığının altında yıllar itibarıyla banka sayıları, banka gruplarının şube sayıları, şube başına personel sayıları, banka gruplarının aktiflere göre, kredi ve alacaklara göre ve mevduata göre bankacılık sektöründeki payları incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde belirli oranlar dikkate alınarak yerli ve yabancı sermayeli bankaların karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde kullanılan oranlar; sermaye yeterlilik oranları, aktif kalitesi ile ilgili oranlar, likidite oranları, karlılık oranları, gelir – gider yapısı oranlarıdır.

1. Literatür

Literatürde uluslararası nitelikte en kapsamlı çalışmalardan kabul edilen Claessens, Demirgüç, Huizinga (2001) tarafından yapılan çalışma, yabancı banka girişlerinin yerel bankacılık sektörüne etkisini, 80 ülkede 7900 banka verisi dikkate alınarak 1988 – 1995 dönemi için incelemiştir. Çalışmada yerli ve yabancı bankalar açısından faiz marjı, vergi ödemeleri, faaliyet giderleri, kredi zarar karşılıkları ve karlılık araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda gelişmiş ülkelerde yabancı bankaların yerli bankalara göre daha düşük faiz marjı, faaliyet giderleri ve karlılığa sahip olduğu, gelişmekte olan ülkelere ise tersi olduğu ortaya konmuştur (Claessens, Demirgüç, Huizinga, 2001, 893). Yapılan çalışmada yabancı banka sayısının toplam banka sayısına oranı ve yabancı banka aktiflerinin bankacılık sistemi toplam aktiflere oranı incelenmiş ve ağırlıklı olarak sayı olarak yabancı bankaların daha fazla olmasına rağmen aktif toplam içerisindeki paylarının düşük olduğu belirlenmiş ve bu durum yabancı bankaların yerli bankalara göre daha küçük olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. (Claessens, Demirgüç, Huizinga, 2001, 897) Çalışmada yabancı bankaların girişinin yerli bankaların karlılığını, faiz dışı gelirlerini ve faaliyet giderlerini azalttığı belirlenmiş ve bu durum yabancı banka girişlerinin yerli bankaların etkinliğini artırdığı şeklinde değerlendirilmiştir (Claessens, Demirgüç, Huizinga, 2001, 906).

Tschoegl (2003) tarafından yapılan çalışmada, 12 ülkeden sekizinde yabancı bankaların aktif büyüklüklerine göre sektördeki payları %20'nin altında olduğu belirlenmiş yabancı bankaların sektörde fazla ağırlığı olmaması sebebiyle krizlere etkisinin çok az olduğu vurgulanmıştır (Tschoegl, 2003, 20).

Yabancı bankaların faaliyet gösterdikleri ekonomilerde istikrara olumlu katkı sağlama eğiliminde oldukları kredi kullandırmada daha ihtiyatlı davranması sebebiyle güçlü ve istikrarlı kredi büyümesine sahip oldukları, yerli bankalar gibi krizden etkilenme eğiliminde olmadıkları ortaya konmuştur. Ülke ekonomisi krize doğru giderken yabancı banka risk yöneticileri kredilerin azaltılmasını talep etmekte, yükümlülükleri karşılayabilmek için devlet borçlanma araçları satın almakta, bu durum devletin borçlanma maliyetini düşürme eğiliminde olsa da özel sektörü dışlama etkisi ortaya çıkarmaktadır (Tschoegl, 2003, 21, 22).

Lensink ve Hermes (2004), çalışmalarında yabancı bankaların bankacılık sektörüne girmesinin yerli bankalar üzerindeki kısa dönemli etkilerini ana ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine bağlı olduğu tezi üzerinden incelemiştir. Çalışmada 48 ülkedeki banka verileri ile 1990 – 1996 dönemi için incelenmiş ve sonuçta düşük gelişmişlik düzeyindeki ekonomilere yabancı banka girişlerinin yerli bankaların maliyetlerinin yükselmesine gelişmişlik düzeyi yüksek ekonomilerde ise yerli bankaların maliyetlerinin düşmesine ve karlılıklarının artmasına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. (Lensink ve Hermes, 2004, 553, 554)

Kosmidou ve diğerleri (2006) tarafından İngiltere'de yerli ve yabancı bankaların performanslarını ortaya çıkarmak için yapılan çalışmada karlılık, likidite risk ve etkinlik faktörü ile ilgili finansal oranlar 26 yerli, 32 yabancı banka olmak üzere 1998 – 2001 dönemi için incelenmiş ve yerli bankaların yabancı bankalara göre daha yüksek performans gösterdiği belirlenmiştir. Çalışmada İngiltere'nin banka aktifleri açısından Avrupa Birliği'nin %25'inden fazlasını elinde bulundurduğu ve dünyadaki sınır ötesi kredi hesaplarının %20'sine sahip olduğu için uluslararası bankacılık merkezi olarak kabul edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca çalışmada İngiltere'deki bankacılık sektörünün

toplam aktiflerinin %55'ine yabancı sermayeli bankaların sahip olduğu tespiti yapılmaktadır. (Kosmidou vd., 2006, 189, 190, 192)

Denizer (1999) tarafından yapılan çalışmada 1980 – 1997 dönemi bankacılık sistemi yerli ve yabancı bankalar açısından incelenmiş, 1980 öncesinde bankacılık sektöründe rekabetin olmadığı, sınırlı ürünlerin sunulduğu ve 1980'de 42 bankadan sadece dört tanesinin yabancı banka olduğu, devletin sermaye üzerinde sıkı kontrolünün olduğu bir yapının mevcut olduğu belirtilmiştir. (Denizer, 1999, 2) 1980 – 1989 döneminde finansal liberalleşme ile birlikte fiyat ve politikalarında değişiklik olmuş, 1989 yılında faiz oranı piyasa tarafından belirlenmeye başlamıştır. 1990 yılında sisteme 19 tane yabancı bankanın girmesiyle yabancı banka sayısı 23 olmuştur (Denizer, 1999, 3). Karlılık oranları olarak özkaynak karlılığı, aktif karlılığı ve net aracılık marjı oranları incelenmiş ve yabancı bankaların karlılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Denizer, 1999, 8). Banka grupları faaliyet giderleri açısından karşılaştırıldığında yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre başlangıçta daha yüksek faaliyet giderlerine sahipken daha sonraları yerli bankaların faaliyet giderleri daha yüksek çıkmıştır. Banka gruplarının şube ağı incelendiğinde yabancı bankaların düşük düzeyde kaldığı görülmüş ve bu yabancı bankaların perakende bankacılıkta olmadığı şeklinde yorumlanmıştır (Denizer, 1999, 10).

Çakar (2003) yapmış olduğu çalışmada dünyada ve Türkiye'de finansal liberalizasyon politikalarının yabancı bankalar açısından gelişimini göz önünde bulundurmuş ve yabancı bankaların ulusal finansal sisteme girişleri ile etkilerini dikkate almıştır (Çakar, 2003, i). Çalışmada 1980 yılında 4 olan yabancı banka sayısının 2001 yılında 15 olduğu, ancak aktifler içerisindeki payının %3 olarak kaldığı belirtilmektedir (Çakar, 2003, xv). Çalışma liberalleşme sonucunda bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı bankaların, özellikle kriz dönemlerinde kaynaklarını krizin etkilerini en aza indirecek yönde kullanmadıkları, aksine kendi karlılıklarını düşünerek krizi tetikleyici yönde faaliyet gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. (Çakar, 2003, 95).

Önal ve Sevimeser (2006) tarafından yapılan çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların sahiplik yapılarına göre etkinlikleri karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda en etken banka grubunun yabancı bankalar olduğu, yabancı bankaları kamu bankaları takip ettiği ve özel bankalar etkinlik açısından listenin sonunda yer aldığı tespit edilmiştir. (Önal ve Sevimeser, 2006, 295)

Tekebaş (2005) yapmış olduğu çalışmada, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne giriş sebepleri, yabancı bankaların sektördeki konumu ve olası pay artışının etkileri, daha önce yapılan çalışmalar çerçevesinde, incelenmiştir (Tekebaş, 2005, 4). Çalışmanın sonucunda, yabancı bankaların ortaya çıkarabilecekleri olumsuzluklar; Türkiye'de yabancı bankaların sisteme hakim olması durumunda sistemik risk ihtimalinin ortaya çıkacağı, kriz anında yabancı bankaların kendi ülkelerine fon transferi yapmaları durumunda ülke ekonomisinin dengelerini bozabilecekleri şeklinde belirtilmiştir. Yabancı bankaların sağladığı katkılar; zayıf bankaların sektörden çekilmesi, karlılığın düşerek rekabet ortamının oluşması, sektörde verimlilik artışı kalite ve gelişime katkı sağlama, yeni teknolojilerin kullanılmasına öncülük etme, yeni ürün sunma, hizmet kalitesini artırma olarak sıralanmıştır (Tekebaş, 2005, 41).

Taşkın (2011) tarafından yapılan çalışma Türkiye'de 1995-2009 yılları arasında faaliyet gösteren ticari bankaların performanslarını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuçlar bankacılık performansının daha çok mikro değişkenlerden etkilendiğini ve makroekonomik faktörlerin anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığını, bankaların kendi değişkenlerinin genel ekonomik konjonktürden daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. (Taşkın, 2011, 289)

Afşar (2011) yapmış olduğu çalışmada global krizin Türk Bankacılık Sektörü üzerindeki etkilerini araştırmış, çalışmanın sonucunda gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük ve küçük bankanın milyarlarca dolar zararlar ve iflaslarla etkilendiği 2008 krizinden, Türk bankacılık sektörünün etkilenmediği tespiti yapılmıştır (Afşar, 2011, 143). Bunun nedenleri olarak; 2000 – 2001 krizi sonrası Türk bankacılık sektörünün yapısal reformlarını tamamlaması, bu çerçevede güçlü altyapısının oluşturulması, kredi türev ürünlerine yatırım yapılmaması, güçlü aktif kalitesi, likidite yapısı, sermaye yeterliliği, risk yönetimi ile iç kontrol sistemlerine sahip olmaları sayılmıştır (Afşar, 2011, 169).

Artar ve Sarıdoğan (2012), yapmış olduğu çalışmada 2009 küresel finansal krizin Türkiye'de bankacılık sektörüne etkilerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, 2009 küresel finansal krizin bankacılık sektörü üzerindeki olumsuz etkileri, 2001 yılında bankacılık sektöründe gerçekleştirilen yapılandırma sayesinde kazandığı güçlü yapısı sebebiyle, sınırlı düzeyde kaldığı, bankacılık sektörünün 2009 yılı karlılık oranının önemli ölçüde yükseldiği ve net faiz marjındaki değişimin karlılık yapısını da şekillendirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Artar ve Sarıdoğan, 2012, 16).

Akbalık ve Sırma (2013) tarafından yapılan çalışmada 2001 krizi sonrası Türk Bankacılık sektörüne dâhil olan yabancı sermayeli bankaların sistem içindeki faaliyet etkinliği incelenmiş, çalışma sonucunda yabancı bankaların etkinliğinin yıllar içinde azaldığı ve ölçek olarak da sistem içindeki ağırlıklarının belirleyici olmadığı gözlemlenmiştir (Akbalık ve Sırma, 2013, 1). Yapılan çalışmada, Türk mevduat bankacılığına 2008 ve sonrası, ölçek yapısı dikkate alınmadan incelendiğinde, yabancı sermayeli bankaların göreceli olarak daha etkin olduğu görülmüştür. (Akbalık ve Sırma, 2013, 13)

Çalışmada yabancı sermayeli bankaların kredi hacmi, sermaye gibi düşük ölçekte bulduklarından, sektör içinde nisbi olarak Türk sermayeli bankalara göre başarılı oldukları, ancak bankacılık faaliyetlerine büyüklüğü ve katma

değeri gösteren temel göstergelerden olan aktif büyüklüğü, kredi hacmi, müşteri sayısı, şube sayısı gibi kalemlerle değerlendirildiğinde ise yabancı bankaların çok etkin olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. (Akbalık ve Sırma, 2013, 14)

2001 yılında Türkiye'deki yabancı şirketlerin karlılığı düşmüş ve tüm Türk bankaları bilançolarında zarar oluşmuştur. Bu durum daha sonra yabancı bankalar için avantaj oluşturmuştur. 2000 yılı bilançolarında Türkiye'de zarar göstermeyen yabancı bankalar reel sektör ile kredi ilişkilerini sınırlı tutmuş, krizden sonra ise faizlerin düşmesi ile o dönemde alınan hazine borçlanma senetleri ile bankalar önemli ölçüde karlar elde etmişlerdir. (Apak, 2007, 20) Bankacılıkta bu faaliyetler göz önüne alındığında Türkiye'de Yabancı Sermayeye verilen hakların yerli sermaye ile aynı olduğu buna karşılık yabancı bankaların uygulamada Türk Bankalarına yapılan ceza ve denetim mekanizmalarından etkilenmediği görülmektedir. (Apak, 2007, 22)

Çelik ve Ürünveren (2009) tarafından yapılan çalışmada yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektöründe rekabet düzeyini ne derecede etkilediği araştırılmıştır. Araştırmada Türk bankacılık sektörünün 2002-2007 döneminde bir yıl hariç tümünde monopolistik bir yapıya sahip olduğu, yabancı banka girişlerinin sadece 2006 yılında Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısına rekabetçi bir davranış kazandırdığı tespit edilmiştir. (Çelik; Ürünveren, 2009, 42).

Sarıtaş ve Gökçe (2012) tarafından yapılan çalışmada Türk Bankacılık Sistemi içerisinde faaliyet gösteren ulusal ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranı ile sermayenin kaynağı arasındaki korelasyonu ve sermayenin kaynağı ile piyasaya kullandırılan kümülatif kredi miktarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan bağımsız oran analizine, göre 2005 ve 2010 yılı sonu arasında sermayenin kaynağı ile sermaye yeterlilik oranı arasındaki ilişki incelendiğinde 2005-2008 döneminde ulusal sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranının yabancı sermayeli bankalarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2009-2010 yıllarında ise bu durumun tam tersi bir durum söz konusu olduğu ve bankaların sermayesinin kaynağı ile Sermaye Yeterlilik Oranı arasında anlamlı bir ilişki kurulamadığı tespit edilmiştir (Sarıtaş, Gökçe, 2012, 37, 39, 40, 41)

Aktaş ve Kargın (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankalar ile ulusal bankalar bazı finansal oranlar açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre yabancı bankaların daha yüksek sermaye yeterlilik ve likidite oranlarına sahip olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışmada 2003 – 2006 dönemi içerisinde ulusal bankaların toplam gelir ve gidere göre daha yüksek faiz gelir ve faiz gideri oranlarına sahip olduğu, aktif kalitesi ve karlılık oranları açısından yabancı bankalar ile ulusal bankalar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir. (Aktaş ve Kargın, 2007, 31, 41).

Ata (2009) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründe yer alan yerli ve yabancı bankalar finansal performansları açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda performans göstergeleri açısından yerli bankaların yabancı bankalara oranla daha etkin olduğu ancak özellikle Faiz Dışı Giderin Toplam Aktife oranı, Aktif Karlılığı ve Faaliyet Karının Toplam Aktife oranı değişkenleri açısından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı ortaya konulmuştur (H. Ali Ata, 2009, 109, 122).

Küçükaksoy ve Önal (2013) tarafından yapılan çalışmada; 2004-2011 yılları arasında, Türk bankacılık sektöründe aralıksız olarak faaliyet gösteren 10 adet özel sermayeli mevduat bankaları ve 5 adet yabancı sermayeli mevduat bankalarının etkinlikleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında 2004 yılında 7 KVB, 2005 yılında 7 KVB, 2006 yılında 6 KVB, 2007 yılında 8 KVB, 2008 yılında 7 KVB, 2009 yılında 5 KVB, 2010 yılında 7 KVB ve 2011 yılında ise 7 KVB teknik olarak etkin olduğu ve KVB'lerinin genel durumu incelendiğinde ise, sektörün ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında teknik etkinliği 2004 yılında %94, 2005 yılında %98, 2006 yılında %96, 2007 yılında %99, 2008 yılında %98, 2009 yılında %90, 2010 yılında %90 ve 2011 yılında ise %97 gerçekleştiği tespit edilmiştir (Küçükaksoy ve Önal, 2013, 56).

Yabancı bankalar üzerine yapılan çalışmalar, bu bankaların gelişmekte olan ülke piyasalarına ilk önce sınırlı hacimde şubeler olarak girmeyi tercih ettiklerini ve daha çok sermaye piyasalarında faaliyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Yabancı sermayeli bankalar, gittikleri ülkelerdeki perakendeci bankaların hisselerinin alınması yoluyla ortaklık kurma ya da yeniden yapılandırılan banka hisselerinin alınması yönünde davranış göstermektedir. (TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, 2005, 4)

2. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler

2.1. Makro Ekonomik Gelişmeler

2.1.1. Ekonomik Büyüme, Enflasyon ve Faiz Oranı

Tablo - 1: Makro Veriler

Yıllar	GSYH (yıllık % değişme)*	TÜFE (yıllık % değişme)	ÜFE (yıllık % değişme)	Faiz Oranı (Devlet Tahvili – Hazine Bonosu)**
1990	9,3	60,3	60,4	54,0
1991	0,9	65,9	71,1	80,5
1992	6,0	70,1	66,0	87,7
1993	8,0	66,1	71,1	87,6
1994	-5,5	106,3	125,5	164,4
1995	7,2	93,6	78,9	121,9
1996	7,0	79,4	79,8	135,2
1997	7,5	85,0	99,1	127,2
1998	3,9	83,6	69,7	122,5
1999	-3,4	63,5	68,8	109,5
2000	6,8	54,3	39,0	38,0
2001	-5,7	68,5	68,5	96,2
2002	6,2	29,8	29,7	63,8
2003	5,3	18,4	18,4	52,91
2004	9,4	9,3	15,4	24,95
2005	8,4	10,5	2,7	17,38
2006	6,9	9,7	11,6	15,47
2007	4,7	8,4	5,9	19,20
2008	0,7	10,1	8,1	17,99
2009	-4,8	6,5	5,9	13,59
2010	9,2	6,4	8,9	8,70
2011	8,8	10,5	13,3	8,40
2012	2,1	6,2	2,0	9,56
2013	4,1	7,4	7,0	6,90

*GSYH 1987 – 1997 1987 fiyatlarıyla, 1998 – 2013 1998 fiyatlarıyla, ** 1990 – 2002 Hazine Bonosu

Kaynak: www.tbb.org.tr; www.tcmb.gov.tr; www.tuik.gov.tr; TÜİK İstatistik Göstergeler 1923 – 2012; TÜİK, Ekonomik Göstergeler 2013; www.hazine.gov.tr, 19/11/2014; Kepenek; Yentürk, 2007, s. 246 kaynaklardan derlenmiştir.

1990 yılında GSYH’da bir önceki yıla göre %9,3 büyüyen ekonomi 1991 yılında %0,9, 1992 yılında %6, 1993 yılında %8 büyümüş, 1994 yılında %5,5 küçülmüştür. Sonraki 1995, 1996, 1997 ve 1998 yıllarında üst üste büyüme gösteren GSYH bu yıllarda sırasıyla %7,2, %7,0, %7,5 ve % 3,9 olmuştur. 1999 yılında bir önceki yıla göre %3,4 küçülen GSYH 2000 yılında %6,8 büyümesine rağmen 2001 yılında %5,7 küçülmüştür. 2002 yılından 2008 yılına kadar ortalama %6,8 artan GSYH 2002 yılında %6,2, 2003 yılında %5,3, 2004 yılında %9,4, 2005 yılında %8,4, 2006’da %6,9 ve 2007’de %4,7 olmuş, 2008 yılında %0,7 olarak gerçekleşen GSYH 2009’da %4,8 küçülmüştür. 2010 yılında %9,2, 2011’de %8,8 olan GSYH 2012’de %2,1 ve 2013’de %4,1 olmuştur. Burada dikkat çeken yıllar %5,5 küçülme olan 1994, %3,4 küçülme olan 1999, %5,7 küçülme olan 2001 ve %4,8 küçülme olan 2009 yıllarıdır.

1990 – 2013 dönemi Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) incelendiğinde; 1990 yılında %60,40 iken 1991 yılında %71,14’e yükselmiş, 1992 yılında %65,97’ye gerilemesine rağmen 1993 yılında tekrar %71 düzeyine yükselmiş, 1994 yılında ise %125,50 olmuştur. 1995 yılında %78,90, 1996’da %79,80 olurken 1997’de %99,10’a çıkmıştır. 1998’de %69,70’e, 1999’da %68,80’e ve 2000 yılında %39’a gerilemesine rağmen 2001 yılında %68,50’ye çıkmıştır. 2002 yılından itibaren düşüş eğilimine giren ÜFE, 2002’de %29,70, 2003 yılında %18,40, 2004’de %15,35 olmuş ve 2005 yılında tek haneli rakama gerileyerek %2,66 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında tekrar iki haneli rakama çıkarak %11,58 olmuş, 2007 yılından 2011 yılına kadar tek haneli rakama tekrar düşmüş, 2007’de %5,94, 2008’de %8,11, 2009’da %5,93, 2010’da da %8,87 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında %13,33’e çıkan ÜFE, 2012’de %2 ve 2013’de de %7 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE); 1990 yılında %60,3 olan oran 1991’de %65,9’a, 1992’de %70,1’e çıkmış, 1993 yılında %66,1’e düşmesine rağmen 1994 yılında %106,3’e çıkmıştır. 1995 yılında %93,6’ya 1996 yılında %79,4’e düşen oran 1997 yılında %85’e çıkmış 1998 yılında %83,6’ya, 1999’da %63,5’e ve 2000’de %54,3’e düşen oran 2001 yılında %68,5’e yükselmiştir. 2002 yılında %29,8’e, 2003 yılında %18,4’e, 2004’de %9,3’e gerileyen oran 2005 yılında %10,5’e çıkmış, 2006’da %9,7’ye, 2007’de %8,4’e gerilemiş, 2008’de %10’a çıkan oran 2009 yılında %6,5’e, 2010 yılında %6,4’e düşmüştür. 2011 yılında %10,5’e çıkan oran 2012’de %6,2’ye gerilemiş, 2013 yılında %7,4 olarak gerçekleşmiştir.

1990 – 2002 yılları arasında devlet iç borçlanma senetleri faiz oranı incelendiğinde; 1990 yılında %50 olan oran 1991’de %81’e, 1992’de %88’e yükselmiş, 1994 yılında oran üç haneli rakamlara çıkmış ve sonraki beş yılda da üç haneli kalmıştır. 1994 yılında %164 olan oran 1995 yılında %122’ye gerilemesine rağmen, 1996 yılında %135’e yükselmiş, 1997 yılında %127’ye, 1998’de %123’e, 1999’da %110’a gerilemiş ve 2000 yılında iki haneli rakama düşerek %38 olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılında %96’ya yükselen oran 2002 yılında %64’e, 2003 yılında %53’e, 2004 yılında %25’e düşen oranda sonraki iki yılda da düşüş sürmüştü ve 2005 yılında %17, 2006 yılında %16 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında %19’a çıkan oran 2008 yılında %18 olmuş, 2009 yılında %14’e gerilemiş, 2010 yılında %9 ile tek haneli rakama düşen oran 2011 yılında %8, 2012 yılında %10 ve 2013 yılında da %7 olmuştur.

2.1.2. Bankacılık Sektörüne Ait Veriler

Aktiflerin GSYH’ya Oranı, Krediler ve Alacakların GSYH’ya Oranı, Mevduatların GSYH’ya Oranı ve Kredi ve Alacakların Mevduatlara Oranı

Tablo - 2: Bankacılık Sektörüne Ait Veriler

Yıllar	Aktifler / GSYH	Krediler ve Alacaklar / GSYH (%)	Mevduat / GSYH (%)	Kredi ve Alacaklar / Mevduat (%)
1990	43,3	20,4	24,3	84
1991	47,0	20,6	26,4	78
1992	50,6	21,2	28,0	76
1993	53,0	22,0	27,5	80
1994	52,2	20,4	33,0	62
1995	53,0	22,5	34,3	65
1996	60,7	26,1	41,6	63
1997	67,2	30,6	43,5	70
1998	52,5	20,1	34,5	58
1999	69,0	20,8	46,1	45
2000	62,5	20,5	41,1	50
2001	69,3	17,1	48,8	35
2002	60,7	16,1	40,6	40
2003	54,9	15,4	35,4	44
2004	54,8	18,5	35,3	52
2005	61,2	23,6	39,1	60
2006	63,9	28,8	41,2	70
2007	65,7	32,9	41,8	79
2008	74,3	38,6	47,7	81
2009	83,8	40,0	53,3	75
2010	87,5	46,3	55,9	83
2011	89,4	51,2	53,9	95
2012	91,6	54,3	54,3	100
2013	104,7	65,0	60,4	108

Kaynak: www.tbb.org.tr, www.tuik.gov.tr.

Aktiflerin GSYH’ya oranı 1990 yılında %43 iken 1991’de %47’ye, 1992’de %51’e, 1993’de %53’e yükselmiş, kriz yılı olan 1994’te %52 olarak gerilerken 1995 yılında %53’e, 1996’da %61’e, 1997’de %67’ye çıkmış, 1998 yılında GSYH’da yapılan hesaplama değişikliği ile bu yılda oran %53 olarak hesaplanmıştır. Bu yılda GSYH’da bir önceki yıla göre değişiklik %144, banka aktiflerindeki değişiklik ise %90 olarak hesaplanmıştır. 1999 yılında aktiflerin GSYH’ya oranı %69 olurken, bu oran 2000 yılında %63’e gerilemiş, kriz yılı olan 2001 yılında %69 olmuştur. 2002 yılında

%61'e, 2003 ve 2004'de %55'e, gerileyen oran, 2005'de %61'e, 2006'da %64'e, 2007'de %66'ya, 2008'de %74'e, kriz yılı olan 2009'da %84'e, 2010'da %88'e, 2011'de %89'a, 2012'de %92'ye ve 2013 yılında ise %105'e yükselmiştir.

Krediler ve Alacakların GSYH'ya oranı incelendiğinde; 1990 ve 1991 yılında sırasıyla %20,4 ve %20,6 olan bu oran 1992'de %21,2'ye, 1993'de %22'ye çıkmış, kriz yılı olan 1994'de %20,4'e gerilemiştir. 1995 yılında %22,5'e yükselen oran sonraki iki yılda da artış göstermiş ve 1996'da %26,2'ye, 1997'de %30,6'ya yükselmiştir. 1998 yılında %20,1'e gerileyen oran 1999'da %20,8, 2000'de %20,5 olmuş, kriz yılı olan 2001'de %17,1'e ve 2002'de %16,1'e ve 2003 yılında incelenen dönem içerisinde en düşük oran olan %15,4'e gerilemiştir. Sonraki yıllarda sürekli artış eğiliminde olan oran 2004 yılında %18,5'e, 2005'te %23,6'ya, 2006'da %28,8'e, 2007'de %32,9'a, 2008'de %38,6'ya yükselmiş, kriz yılı olan 2009'da %40 olan oran 2010'da %46,3'e, 2011'de %51,2'ye 2012'de %54,3'e yükselmiş ve 2013 yılında incelenen dönem içerisindeki en yüksek oran olan %65'e çıkmıştır. Bu durum, 2013 yılı itibarıyla GSYH'nın yarısından fazlasının banka kredileriyle finanse edildiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Mevduatın GSYH'ya oranı incelendiğinde; 1990 yılında %24,3 olan oran 1991'de %26,4'e, 1992'de %28'e yükselmiş, 1993 yılında %27,5 olan oran kriz yılı olan 1994'de %33'e yükselmiştir. 1995 yılında %34,3'e çıkan oran 1996'da %41,6, 1997'de %43,5 olmuş, 1998'de %34,5'e düşen oran 1999'da %46,1'e yükselmiştir. 2000 yılında %41,1'e gerileyen oran, kriz yılı olan 2001'de %48,8'e yükselmiş, 2002'de %40,6'ya gerilemiş, 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla %35,4 ve %35,3 olmuş, 2005 yılında %39,1'e yükselen oran, 2006 ve 2007'de sırasıyla %41,2 ve %41,8 olmuş, 2008'de %47,7'ye, kriz yılı olan 2009'da %53,3'e, 2010 yılında da %55,9'a yükselmiş, 2011'de %53,9'a gerileyen oran, 2012'de %54,3'e ve 2013 yılında da incelenen dönem içerisindeki en yüksek oran olan %60,4'e yükselmiştir.

Kredi ve alacakların ne kadarının mevduat kaynaklarından kullanıldığını gösteren oran 1990 yılında %84 düzeyindeyken, 1991'de %78'e, 1992'de %76'ya gerilemiş, 1993 yılında %80 düzeyine çıkmasına rağmen kriz yılı olan 1994'de %62'ye gerilemiştir. 1995 yılında %65'e çıkan oran 1996'da %63'e gerilemiş, 1997'de %70'e yükselmiş, 1998'de %58'e, 1999'da %45'e gerilemiş, 2000'de %50'ye çıkan oran, kriz yılı olan 2001'de incelenen dönem içerisindeki en düşük oran olan %35'e düşmüştür. 2002 yılından itibaren yükselmeye başlayan oran bu yılda %40'a, 2003'de %44'e, 2004'de %52'ye, 2005'de %60'a, 2006'da %70'e, 2007'de %79'a, 2008'de %81'e çıkan oran, kriz yılı olan 2009'da %75'e gerilemiş, 2010 yılında %83'e, 2011 yılında %95'e çıkan oran 2012'de %100'e ulaşmış ve 2013 yılında incelenen dönem içerisindeki en yüksek oran olan %108 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında oranın %108 olması bankaların kredi olarak kullandığı fon için mevduatın yetmediği, mevduat dışı kaynakların da kredi olarak kullanıldığı anlamına gelmektedir.

2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler

2.2.1. 1990 – 2013 Dönemi Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalarla İlgili Sayısal Değişiklikler

2.2.1.1. Banka Sayılarındaki Değişmeler

Tablo – 3: Banka Sayıları

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	25	26	31	32	29	32	33	36	38	31	28	22
Yabancı Bankalar	23	21	20	20	20	18	18	18	18	19	18	15

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1999 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 3: (Devamı): Banka Sayıları

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	20	18	18	17	14	11	11	11	11	11	12	11
Yabancı Bankalar	15	13	13	13	15	18	17	17	17	16	16	17

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1999 - 2013, Temmuz 2014.

1990 - 2013 yılları arasında özel sermayeli banka sayısı incelendiğinde; 1994 yılı hariç banka sayılarının 1998 yılına kadar sürekli artış gösterdiği görülmektedir. İncelenen dönem ortalamasının 22 olduğu, incelenen dönem içerisinde en yüksek sayının 38, en düşük sayının ise 11 olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının 30 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 14'e düştüğü görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 18 olduğu incelenen dönem içerisinde en yüksek sayının 23, en düşük sayının 13 olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının 19 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 16'ya düştüğü görülmektedir. İncelenen dönemde özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların sayıları ile ilgili dikkat çeken husus 2006 yılına kadar özel sermayeli bankaların sayısı yabancı sermayeli bankaların sayısından fazla iken bu yıldan itibaren yabancı sermayeli bankaların sayısı özel sermayeli bankaların sayısını geçmiş olması ve durumun bu şekilde devam etmesidir.

2.2.1.2. Banka Başına Düşen Şube Sayısındaki Değişmeler

Tablo – 4: Banka Başına Düşen Şube Sayısı (Şube Sayısı / Banka Sayısı)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	138	128	99	97	106	101	104	105	116	128	135	160
Yabancı Bankalar	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	7	16

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014 kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo – 4(Devamı): Banka Başına Düşen Şube Sayısı

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	183	200	207	223	256	330	390	399	417	449	425	485
Yabancı Bankalar	14	16	16	30	71	97	120	121	123	121	126	132

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014 kullanılarak hesaplanmıştır.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların banka başına düşen şube sayısı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 224 şube, incelenen dönem içerisinde en yüksek şube sayısının 485 şube ile 2013 yılında, en düşük şube sayısının 97 ile 1993 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalama şube sayısı 118 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 330’a çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 44 şube, incelenen dönem içerisinde en yüksek şube sayısının 132 ile 2013 yılında, en düşük şube sayısının 5 ile 1990 – 1994 döneminde olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması 7 şube iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 82 şubeye çıktığı görülmektedir. İncelenen dönemde özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların banka başına düşen şube sayıları ile ilgili dikkat çeken husus; 1990 yılında özel sermayeli bankaların banka başına düşen şube sayısı yabancı sermayeli bankaların banka başına düşen şube sayısının 27,6 katı iken bu rakam 1995 yılında azalarak 16,8 katı olmuş 1998 yılında 19,3 katına çıkmış, 2001 yılında tekrar azalarak 10 katı olmuş, 2002 yılında artış göstermiş ve 13 katı olmuş, 2005 yılında 7,4 katına, 2006 yılında ise 3,6 katına düşmüş, 2007, 2010 ve 2012’de 3,4 katı, 2008 ve 2009’da 3,3 katı, 2011 ve 2013’de 3,7 katı olarak gerçekleşmiştir.

2.2.1.3. Şube Başına Düşen Personel Sayısı

Tablo – 5: Şube Başına Düşen Personel Sayısı

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	20	20	21	20	19	20	20	20	20	19	19	18
Yabancı Bankalar	27	29	28	22	31	29	31	33	35	35	33	23

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 5(Devamı): Şube Başına Düşen Personel Sayısı

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	18	20	21	21	20	21	19	19	18	18	18	18
Yabancı Bankalar	26	26	28	27	24	21	20	19	20	19	19	20

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların şube başına düşen personel sayısı incelendiğinde; incelenen dönem ortalaması 20, incelenen dönem içerisinde en yüksek sayının 21 ile 1992, 2004, 2005, 2007 yıllarında, en düşük sayının 18 ile 2001, 2002, 2010, 2011, 2012, 2013 yıllarında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması 20 iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması 19’a düştüğü görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 26, incelenen dönem içerisinde en yüksek sayının 35 ile 1998 ve 1999 yıllarında, en düşük sayının 19 ile 2009, 2011, 2012 yıllarında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması 30 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 22’ye düştüğü görülmektedir. İncelenen dönemde özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların şube başına düşen personel sayısı açısından karşılaştırması yapıldığında; özel sermayeli bankaların istikrarlı bir seyir izlediği ve genel ortalama olan 19 civarında şube başına personel çalıştırdığı görülmektedir. Yabancı sermayeli bankalar 1990 - 2001 döneminde şube başına ortalama 30 personel ile çalışırken 2002 – 2013 döneminde bu ortalama 22’ye düşmüştür. Bu çerçevede her iki dönemde de yabancı sermayeli bankaların şube başına daha fazla

personel istihdam ettiği söylenebilmektedir. 2002 – 2013 döneminde dikkat çeken husus yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılından itibaren şube başına personel sayısında ciddi düşüşler olmuş ve özel sermayeli bankaların ortalamasına yakın bir seyir izlemiştir.

2.2.1.4. Bankaların Sektör Payları

Tablo – 6: Toplam Aktifler (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	43,2	45,8	46,0	52,3	49,3	52,0	52,7	55,4	53,3	49,5	47,5	56,3
Yabancı Bankalar	3,5	3,3	3,7	3,8	3,0	2,9	3,0	4,7	4,4	5,2	5,4	3,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 6(Devamı): Toplam Aktifler (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	56,2	57,0	57,4	59,7	54,8	52,3	52,4	51,8	51,6	53,3	53,5	50,8
Yabancı Bankalar	3,1	2,8	3,4	5,2	12,2	15,0	14,8	13,5	14,1	13,6	13,4	15,3

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların toplam aktiflere göre bankacılık sektöründeki payı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %52,3, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %59,7 ile 2005 yılında, en düşük oranın %43,2 ile 1990 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %50,3 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %54,2’ye çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %7,2, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %15,3 ile 2013 yılında, en düşük oranın %2,8 ile 2003 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %3,8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %10,5’e çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar toplam aktiflere göre bankacılık sektöründeki payı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %52,3, yabancı sermayeli bankalarda %7,2 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 7,3 katı kadar daha yüksek olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 13,2 katı kadar daha yüksek iken 2002 – 2013 döneminde bu fark 5,2 katı olmuştur. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların toplam aktiflere göre bankacılık sektöründeki payı %49,3 iken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı %3 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %56,3 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı yine %3 olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %51,8 olurken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı %13,5 olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %59,7 ile incelenen dönem içerisinde en yüksek orana ulaşırken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %5,2 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık beş puan azalarak %54,8’e gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları yedi puan artarak %12,2’ye çıkmıştır.

2.2.1.5. Bankaların Krediler ve Alacaklara Göre Sektör Payları

Tablo – 7: Krediler ve Alacaklar (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	39,5	41,6	43,7	51,2	47,8	47,9	53,3	54,4	57,6	55,1	54,5	61,0
Yabancı Bankalar	3,5	3,4	3,0	2,8	1,8	1,9	1,8	2,7	2,9	2,9	2,8	3,3

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 7(Devamı): Krediler ve Alacaklar (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	65,3	67,1	67,4	67,5	58,6	54,6	54,5	51,6	51,5	54,0	54,3	51,8
Yabancı Bankalar	4,0	4,0	4,6	6,8	15,3	18,8	17,6	16,9	16,0	14,0	14,4	15,2

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların krediler ve alacaklara göre bankacılık sektöründeki payı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %54,4, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %67,5 ile 2005 yılında, en düşük oranın %39,5 ile 1990 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %50,6 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %58,2'ye çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %7,5 incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %18,8 ile 2007 yılında, en düşük oranın %1,8 ile 1994 ve 1996 yıllarında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %2,7 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %12,3'e çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar krediler ve alacaklara göre bankacılık sektöründeki payı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %54,4, yabancı sermayeli bankalarda %7,5 olduğu dikkate alınırsa, özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 7,3 katı kadar daha yüksek olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 18,8 katı kadar daha yüksek iken 2002 – 2013 döneminde bu fark 4,7 katı olmuştur. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların toplam aktiflere göre bankacılık sektöründeki payı %47,8 iken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisinde en düşük oranlardan biri olan %1,8 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %61 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %3,3 olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %51,6 olurken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı %16,9 olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %67,5 ile incelenen dönem içerisinde en yüksek orana ulaşırken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %6,5 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık dokuz puan azalarak %58,6'ya gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları da yaklaşık dokuz puan artarak %15,3'e çıkmıştır.

2.2.1.6. Bankaların Toplam Mevduata Göre Sektör Payları

Tablo – 8: Toplam Mevduat (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	49,1	51,7	48,6	54,9	54,3	54,0	53,4	56,7	52,4	46,4	43,5	61,0
Yabancı Bankalar	2,4	2,0	1,7	1,6	1,9	2,7	2,5	3,4	2,7	2,7	3,2	2,1

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 8(Devamı): Toplam Mevduat (Sektör Payları) (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	58,5	57,3	55,0	57,4	52,3	49,7	51,1	50,2	50,1	52,3	51,9	50,7
Yabancı Bankalar	2,4	2,2	3,1	4,8	12,0	14,4	13,3	12,9	12,7	13,3	13,5	14,9

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların mevduata göre bankacılık sektöründeki payı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %52,6, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %61 ile kriz yılı olan 2001 yılında, en düşük oranın %43,5 ile krizden bir önceki yıl olan 2000 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %52,2 iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması fazla değişiklik göstermeyerek %53 olduğu görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %6,2, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %14,9 ile 2013 yılında, en düşük oranın %1,6 ile 1993 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %2,4 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %10'a çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar mevduata göre bankacılık sektöründeki payı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %52,6, yabancı sermayeli bankalarda %6,2 olduğu dikkate alınırsa, özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 8,5 katı kadar daha yüksek olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 21,8 katı kadar daha yüksek iken 2002 – 2013 döneminde bu fark 5,3 katı olmuştur. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların mevduata göre bankacılık sektöründeki payı %54,3 iken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisinde en düşük oranlardan biri olan %1,9 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %61 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %2,1 olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %50,2 olurken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı %12,9 olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %57,4 ile en yüksek oranlardan biri iken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %4,8 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık beş puan azalarak %52,3'e gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları da yaklaşık yedi puan artarak %12'ye çıkmıştır.

3. Yerli ve Yabancı Bankaların Analizi

3.1. Sermaye Yeterlilik Oranı (Özkaynakların Toplam Aktiflere Oranı)

Sermaye, banka varlıklarının değer kaybetmesi veya bankanın faaliyetleri sonucunda zararlarla karşılaşması durumunda mevduat sahiplerine ve diğer alacaklılara karşı güvence sağlamaktadır (Tevfik, Tevfik, 1997, 214). Bu çalışmada sermaye yeterlilik oranları olarak özkaynakların toplam aktiflere oranı kullanılacaktır.

Tablo – 9: Özkaynak / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	11,5	11,2	10,0	9,5	10,6	11,7	11,3	10,9	12,8	12,9	13,7	5,6
Yabancı Bankalar	11,1	14,3	13,3	11,9	19,6	14,5	14,2	10,8	12,9	12,6	9,6	20,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 9(Devamı): Özkaynak / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	12,7	14,7	15,6	12,4	10,4	12,2	11,1	13,0	13,4	11,7	13,3	11,4
Yabancı Bankalar	21,0	24,0	20,1	15,9	12,0	13,2	12,6	14,7	13,6	11,9	13,3	10,3

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların sermaye yeterlilik rasyosundan özkaynakların toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %11,8, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %15,6 ile 2004 yılında, en düşük oranın %5,6 ile kriz yılı olan 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %11 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %12,7’ye çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %14,7, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %24 ile 2003 yılında, en düşük oranın %9,6 ile 2000 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %13,7 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %15,2’ye çıktığı görülmektedir. İncelenen dönemde özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların özkaynakların toplam aktiflere oranı açısından karşılaştırması yapıldığında; birkaç yıl hariç, yıllar itibariyle yabancı sermayeli bankaların daha yüksek oranla çalıştıkları görülmektedir. Kriz yılları incelendiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankalar %10,6 oranı ile çalışırken yabancı sermayeli bankaların yaklaşık iki katı olan %19,6 oranı ile çalışmışlardır. 1999 yılında her iki grupta yaklaşık aynı oranla çalışırken 2001 yılında özel sermayeli bankaların oranı %5,6 iken yabancı sermayeli bankalar bunun yaklaşık dört katı olan %20 oranı ile çalışmışlardır. Diğer bir kriz yılı olan 2009 yılında iki banka grubu da birbirine yakın oranla çalıştığı görülmektedir. 2013 yılında oranlar arasındaki farkın özel sermayeli bankalar lehine bir puan fazla olduğu dikkat çekmektedir.

3.2. Aktif ve Pasiflerin Yapısı ile Aktif Kalitesi Oranları

Bankalar özkaynak ve yabancı kaynaklardan sağladığı fonları çeşitli varlıklarda kullanmaktadırlar. Bu varlıkların bir kısmı gelir getirici varlıklardır. Gelir getirici varlıklar aynı zaman da risk taşımaktadır. Bankaların kullandığı fonların bu çerçevede düşünülmesi gerekir. Bu çalışmada aktif kalitesini ölçmek için; toplam krediler ve alacakların toplam aktiflere oranı, takipteki kredilerin krediler ve alacaklara oranı incelenecektir.

3.2.1. Toplam Krediler ve Alacakların Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 10: Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	43,0	39,8	39,8	40,5	37,9	39,1	43,6	44,7	41,4	33,5	37,7	26,7
Yabancı Bankalar	48,2	45,2	34,5	30,9	23,8	27,9	25,3	26,3	25,6	16,5	17,1	26,8

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 10(Devamı): Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	30,8	33,0	39,6	43,6	48,1	52,1	54,1	47,6	52,7	57,9	60,1	63,3
Yabancı Bankalar	33,9	39,9	46,3	50,6	56,3	62,6	61,8	59,8	60,1	58,9	63,3	61,9

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların aktif kalitesini gösteren toplam krediler ve alacakların toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %43,8, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %63,3 ile 2013 yılında, en düşük oranın %26,7 ile 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %39 iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması yaklaşık on puan artarak %48,6'ya çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %41,8, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %63,3 ile 2012 yılında, en düşük oranın %16,5 ile 1999 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %29 iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması yaklaşık yirmi altı puan artarak %54,6'ya çıktığı görülmektedir. İncelenen dönemde özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların toplam krediler ve alacakların toplam aktiflere oranı açısından karşılaştırması yapıldığında; her iki grup açısından da kriz yıllarında bu oranın ciddi düşüş gösterdiği görülmektedir. 1994 yılında özel sermayeli bankalarda bu oran %40,5'den %37,9'a düşerek yaklaşık üç puanlık düşüş gösterirken yabancı sermayeli bankalarda yaklaşık yedi puanlık bir düşüşle %30,9'dan %23,8'e gerilemiştir. 1999 yılında özel sermayeli bankalar bu oranı %41,4'den %33,5'e düşürerek yaklaşık on puanlık düşüş gerçekleştirmişlerdir. 2000 yılında özel sermayeli bankalar %33,5'den %37,7'ye yaklaşık 5 puan arttırırken bu artış yabancı sermayeli bankalarda bir puanın altında kalmıştır. Dikkat çekici diğer bir husus ise 2001 yılında özel sermayeli bankaların oranı on bir puan düşerken yabancı sermayeli bankaların oranının yaklaşık on puan artmasıdır. Bu yılda kredi kullandırma açısından özel sermayeli bankaların boşluğunu yabancı sermayeli bankaların doldurduğu görülmektedir. 2009 yılında özel sermayeli bankaların oranı yaklaşık 7 puan azalırken yabancı sermayeli bankaların oranı 2 puan azalmıştır. Bu durum 2009 krizinde özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre daha fazla ihtiyatlı davranarak kredilerini azalttıkları şeklinde yorumlanabilmektedir. 1999 – 2001 yılları arasında özel sermayeli bankaların oranının yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek olduğu görülürken 2001 yılından 2013 yılına kadar yabancı bankaların oranının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 2013 yılında özel sermayeli bankaların oranı yabancı sermayeli bankaların oranını tekrar geçtiği görülmektedir. Burada oranın yüksek olduğu banka grubunun toplam aktifler kriteri açısından diğer banka grubuna göre daha fazla kredi kullandığı ifade edilebilmektedir.

3.2.2. Toplam Mevduatın Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 11: Toplam Mevduat / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	63,6	63,4	58,3	54,6	69,4	67,4	69,5	66,3	64,5	62,7	60,3	76,2
Yabancı Bankalar	38,6	34,3	25,9	21,9	40,1	61,0	58,5	47,0	40,2	34,8	39,3	47,6

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 11(Devamı): Toplam Mevduat / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	69,7	64,7	61,7	61,4	61,6	60,5	62,8	61,6	62,0	59,0	57,6	57,6
Yabancı Bankalar	52,2	51,1	59,9	59,1	63,1	61,0	57,5	60,8	57,8	58,9	59,6	56,2

Kaynak: TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Toplam mevduatın toplam aktiflere oranı, bankanın fon kullanımlarının kaynağının ne kadarını mevduat olduğunu, ne kadarının mevduat dışı kaynaklardan kullanıldığını göstermektedir. Bu oranın yüksek olması bankanın esas faaliyetlerinden olan mevduat toplama işlevini yerine getirdiğini göstermektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların toplam mevduatın toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %63, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %76,2 ile kriz yılı olan 2001 yılında, en düşük oranın %54,6 ile 1993 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %65 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %62'ye indiği görülmektedir. Dikkat çeken bir husus, bankacılık krizlerinin yaşandığı 1994 ve 2001 yıllarında bu oranın yükselmiş olmasıdır. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %49, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %63,1 ile 2006 yılında, en düşük oranın %21,9 ile 1993 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %41 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %58'e çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar toplam mevduatın toplam aktiflere oranı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %63, yabancı sermayeli bankalarda %49 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların bu oranı %65 iken 2002 – 2013 döneminde bu oran %62 olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde bu oran %41 iken 2002 – 2013 döneminde %58 olmuştur. Her iki dönemde de özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek bir oranla çalışmış, ancak yabancı bankaların oranındaki artış dikkat çekici düzeydedir. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel

sermayeli bankaların bu oranı %69,4 iken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %40,1 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisindeki en yüksek değer olan %76,2 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %47,6 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %61,6 olurken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %60,8 olmuştur. Bu durumda özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre hem 1990 – 2001 döneminde hem de 2002 – 2013 döneminde fon kaynağı olarak mevduatları daha fazla kullanmışlardır.

3.2.3 Takipteki Kredilerin Krediler ve Alacaklara Oranı

Tablo – 12: Takipteki Krediler (net) / Krediler ve Alacaklar (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	0,5	0,6	0,8	0,6	0,9	0,4	0,4	0,6	1,0	1,4	1,7	11,6
Yabancı Bankalar	0,6	1,0	1,3	1,2	5,3	0,7	0,5	0,5	0,4	0,8	0,6	1,4

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 12(Devamı): Takipteki Krediler (net) / Krediler ve Alacaklar (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	4,3	1,4	0,8	0,6	0,4	0,5	0,7	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6
Yabancı Bankalar	1,1	1,0	0,8	0,7	0,3	0,6	1,0	1,9	1,3	1,1	1,3	1,1

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların aktif kalitesini gösteren takipteki kredilerin krediler ve alacaklara oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %1,3, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %11,6 ile kriz yılı olan 2001 yılında, en düşük oranın %0,4 ile 1995, 1996, 2006 yıllarında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %1,71 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %0,96’ya düştüğü görülmektedir. Kriz yılı olan 2001 yılı çıkartıldığında 1990 – 2000 döneminin ortalamasının %0,74 olduğu dikkate alındığında, 2002 – 2013 döneminde gerçekleşen %0,96 oranının artış olarak değerlendirilebileceği, bu çerçevede incelenen dönem ortalamasının da %0,85’e düştüğü dikkat çekmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %1,1, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %5,3 ile kriz yılı olan 1994 yılında, en düşük oranın %0,3 ile 2006 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %1,19 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %1,02’ye düştüğü görülmektedir. Kriz yılı olan 2001 yılı çıkartıldığında özel sermayeli bankalardaki değişiklik gibi çok büyük fark ortaya çıkmamakta, 1990 – 2000 döneminin ortalaması %1,08 olmakta ve incelenen dönem ortalaması da %1,05’e düşmektedir. Takipteki kredilerin krediler ve alacaklara oranına göre özel sermayeli bankalar için 2001 yılı kriz iken yabancı sermayeli bankalar için kriz yılı 1994 olduğu görülmektedir. 2009 yılındaki oranlar dikkate alındığında bu yıldaki krizin yabancı sermayeli bankaları özel sermayeli bankalardan daha fazla etkilediği görülmektedir. 1990 yılından 1997 yılına kadar yabancı sermayeli bankaların oranı özel sermayeli bankaların oranından daha yüksek iken 1997 yılından 2006 yılına kadar özel sermayeli bankaların oranı daha yüksek çıkmış, 2007 yılından itibaren yabancı sermayeli bankaların oranı yüksek çıkmaya başlamıştır. Kredi performansı açısından değerlendirildiğinde, 1990 yılından 1997 yılına kadar özel sermayeli bankaların, 1997 yılından 2006 yılına kadar yabancı sermayeli bankaların, 2007 yılından itibaren de özel sermayeli bankaların performansının daha iyi olduğu söylenebilmektedir.

3.3. Likidite Oranları

Likidite oranları, vadesi gelen nakit yükümlülüklerini karşılama gücünü gösteren oranlardır (Tevfik, Tevfik, 215). Bankalar için bu oran kredi taleplerinin karşılanması ile aynı anda vadesi gelen mevduatların geri ödenmesinde problem yaşamaması açısından önemlidir. Bu çalışmada likidite oranları olarak; likit aktiflerin⁴ toplam aktiflere oranı ve finansal varlıkların toplam aktiflere oranı kullanılacaktır.

⁴ Likit Aktifler = Nakit Değerler ve TCMB + Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan FV (net) + Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar + Para Piyasalarından Alacaklar + Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net)

3.3.1. Likit Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 13: Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	39,0	43,0	44,0	46,0	42,8	41,7	38,4	36,4	37,7	43,5	36,5	38,0
Yabancı Bankalar	42,5	46,2	56,2	60,3	63,4	56,7	61,0	58,3	59,5	67,0	63,7	45,5

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 13(Devamı): Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	51,1	49,5	45,8	45,8	45,8	41,5	41,0	47,4	42,3	37,7	35,1	32,7
Yabancı Bankalar	55,5	48,2	44,6	41,9	39,4	31,5	33,8	35,7	35,7	37,4	32,7	34,3

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların likit aktiflerin toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %41,8, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %51,1 ile 2002 yılında, en düşük oranın %32,7 ile 2013 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %40,6 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %43’e çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %46,7, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %67 ile 1999 yılında, en düşük oranın %31,5 ile 2007 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %56,7 iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması yaklaşık on sekiz puanlık düşüşle %39,3 olduğu görülmektedir. 1990 – 2013 dönemi özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar karşılaştırıldığında 1990 yılından 2003 yılına kadar yabancı bankaların daha yüksek oranla çalıştıkları, 2003 yılından itibaren bu durumun değiştiği, 2003 yılından 2013 yılına kadar özel sermayeli bankaların daha yüksek oranla çalıştığı 2013 yılında yabancı sermayeli bankaların tekrar daha yüksek oranla çalıştığı görülmektedir. Bu oranın yüksek olması bankaların elinde nakit paraya çevrilebilecek varlıkların oranının yüksek olduğunu göstermesi bakımından olumlu olmakla birlikte, karlılığı azaltan bir faktör olabilecektir. Bu oranın karlılık oranları ile birlikte incelenmesinde fayda vardır. 2001 yılında toplam kredi ve alacakların toplam aktiflere oranının on puan arttığı göz önünde tutulursa bu artışın likit varlıklardan finanse edildiği değerlendirilebilir. Yabancı sermayeli bankalar likit aktiflerin toplam aktiflere oranını yaklaşık yirmi puan azaltıp toplam kredi ve alacakların toplam aktiflere oranını on puan arttırdığı 2001 yılında net dönem karı toplam aktifler oranını da yedi puan arttırmıştır.

3.3.2. Finansal Varlıkların Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 14: Finansal Varlıklar / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	10,8	12,7	10,6	8,5	10,4	11,5	14,9	15,2	16,7	20,9	10,5	10,8
Yabancı Bankalar	10,9	16,2	14,7	12,2	15,5	12,8	23,8	16,6	23,2	31,4	12,9	7,9

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 14(Devamı): Finansal Varlıklar / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	33,3	36,2	32,1	30,0	31,7	28,5	26,3	34,6	32,6	25,1	22,3	18,5
Yabancı Bankalar	23,5	23,3	24,4	21,2	15,9	18,9	18,7	21,6	20,4	18,2	14,8	14,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Finansal varlıklar⁵ bankaların kredi dışında faiz geliri elde ettiği önemli plasmanlardır. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların finansal varlıkların toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %21, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %36,2 ile 2003 yılında, en düşük oranın %8,5 ile 1993 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %13 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %29’a çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %18,

⁵ Finansal Varlıklar (net) = Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan FV (net) + Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net) + Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (net) + Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar

incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %31,4 ile 1999 yılında, en düşük oranın %7,9 ile 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %16,5 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %20'ye çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %21 yabancı sermayeli bankalarda %18 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların bu oranı %13 iken 2002 – 2013 döneminde bu oran %29 olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde bu oran %16,5 iken 2002 – 2013 döneminde %20 olmuştur. 1990 – 2001 döneminde yabancı sermayeli bankalar özel sermayeli bankalara göre daha yüksek bir oranla çalışmışlar ancak 2002 – 2013 döneminde özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalardan dokuz puan daha yüksek bir oranla çalışmışlardır. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %10,4 iken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %15,5 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %10,8 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı incelenen dönem içerisindeki en düşük değer olan %7,9 olmuştur. 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı incelenen dönem içerisindeki ikinci en yüksek oran olan %34,6 olurken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %21,6 olmuştur.

3.4. Karlılık Oranları

Karlılık oranları, banka varlıklarının ve banka ortaklarının yatırdıkları paraların getirisini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu çalışmada karlılık oranları olarak; toplam aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı oranları kullanılacaktır.

3.4.1. Toplam Aktiflerin Karlılığı

Tablo – 15: Net Dönem Karı / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	3,5	3,9	3,1	3,9	3,8	5,7	5,8	4,8	5,6	5,6	0,9	-4,7
Yabancı Bankalar	4,6	6,4	7,8	5,2	12,1	7,5	6,9	6,8	7,1	8,2	0,7	7,8

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 15(Devamı): Net Dönem Karı / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	2,0	2,1	1,6	0,6	1,8	2,4	1,8	2,4	2,4	1,7	1,8	1,6
Yabancı Bankalar	1,2	2,7	2,4	2,5	2,5	2,0	1,3	1,9	1,4	1,5	1,4	0,6

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Net dönem karının aktiflere oranı, bankanın plasmanlarının ne kadar karlı aktiflerde kullanıldığını göstermektedir. Bu oranın yüksek olması plasmanların karlı aktiflerde değerlendirildiğini gösterir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların net dönem karının toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %2,7, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %5,8 ile 1996 yılında, en düşük oranın %4,7 zarar ile kriz yılı olan 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %3,5 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %1,8'e düştüğü görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %4,3, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %12,1 ile kriz yılı olan ve üç bankanın el konulduğu 1994 yılında, en düşük oranın %0,6 ile 2013 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %6,8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %1,8'e düştüğü görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar karşılaştırıldığında; özel sermayeli bankaların %2,7, yabancı sermayeli bankaların %4,3 olan incelenen dönem ortalaması dikkate alındığında, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre daha yüksek aktif karlılığı ile çalıştığı söylenebilmektedir. 1990 yılından 2000 ve 2002 yılları hariç 2007 yılına kadar yabancı sermayeli bankaların aktif karlılığı oranı sürekli olarak özel sermayeli bankaların aktif karlılığı oranının üzerinde seyretmiş, 2007 yılından itibaren özel sermayeli bankaların aktif karlılığı yabancı sermayeli bankaların aktif karlılığının üzerinde gerçekleşmiştir.

3.4.2. Özkaynak Karlılığı

Tablo – 16: Net Dönem Karı / Özkaynak (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	41,9	47,2	40,6	56,5	52,9	76,8	80,0	69,6	70,8	65,2	9,6	-69,5
Yabancı Bankalar	46,2	73,8	99,6	69,1	151,3	89,1	78,8	98,5	106,7	124,2	11,1	91,5

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 16(Devamı): Net Dönem Karı / Özkaynak (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	15,9	13,9	10,3	4,7	16,9	19,9	15,8	18,5	17,6	14,4	13,3	14,0
Yabancı Bankalar	5,9	11,2	11,9	15,5	20,5	15,2	10,5	13,1	10,6	12,3	10,9	6,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Özkaynakların ne kadar karlı yatırımlarda kullanıldığını gösteren net dönem karının özkaynaklara oranı kardan pay alacak olan ortaklar açısından önem arz etmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların özkaynak karlılığı oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %30, kriz yılı olan 2001 yılında %69,5 zarar ile en düşük, 1996 yılında %80 ile en yüksek değere ulaştığı, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %45,2 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %14,6’ya düştüğü görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %49,4, 2013 yılında %6 ile en düşük, kriz yılı olan ve üç bankanın el konulduğu 1994 yılında %151,3 ile en yüksek değere ulaştığı, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %86,7 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %12’ye düştüğü görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar özkaynak karlılığı açısından karşılaştırıldığında; özel sermayeli bankaların %30, yabancı sermayeli bankaların %49 olan incelenen dönem ortalaması dikkate alındığında, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre özkaynak karlılığının on dokuz puan daha fazla olduğu görülmektedir. 1990 yılından 2002 yılına kadar ortalama %45 özkaynak karlılığı ile çalışan özel sermayeli bankalar 2001 yılından sonra ise ortalama %14,6 özkaynak karlılığı ile çalışmışlardır. Aynı dönemde yabancı sermayeli bankalar ise 1990 yılından 2002 yılına kadar ortalama %86 özkaynak karlılığı ile çalışırken 2001 yılından sonra ortalama %12 özkaynak karlılığı ile çalışmışlardır.

3.4.3. Personel Başına Karlılık

Tablo – 17: Personel Başına Karlılık (TL)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	31	62	97	251	498	1.424	2.893	4.860	9.871	20.175	5.620	-51.942
Yabancı Bankalar	55	167	393	651	1.867	2.265	4.189	10.573	21.568	52.858	8.923	77.765

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014 kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo – 17(Devamı): Personel Başına Karlılık (TL)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	36.352	41.310	36.751	17.645	63.609	95.239	78.882	121.247	139.696	117.361	135.497	141.795
Yabancı Bankalar	15.149	33.980	41.986	48.360	56.625	46.205	34.138	52.097	46.482	62.542	64.964	34.687

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014 kullanılarak hesaplanmıştır.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların personel başına karlılık durumu incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 42.468 TL kar olduğu, incelenen dönem içerisinde en yüksek tutarın 141.795 TL kar ile 2013 yılında, en düşük tutarın 51.942 TL zarar ile kriz yılı olan 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması 513 TL zarar iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının 85.449 TL kar olduğu görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının 29.937 TL kar olduğu, incelenen dönem içerisinde en yüksek tutarın 77.765 TL kar ile kriz yılı olan 2001 yılında, en düşük tutarın 55 TL kar ile 1990 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması 15.106 TL kar iken 2002 – 2013 dönemi ortalaması 44.768 TL kar olduğu görülmektedir.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda 42.468 TL kar iken, yabancı sermayeli bankalarda 29.937 TL kar olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek personel başına karlılığa sahip olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde, 2001 yılındaki kriz nedeniyle özel sermayeli bankaların personel başına 513 TL zararı oluşmuşken 2002 – 2013 döneminde personel başına kar 85.449 TL olarak gerçekleşmiştir. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde personel başına kar 29.937 TL iken 2002 – 2013 döneminde bu kar 44.768 TL'ye çıkmıştır. Bu durumda özel sermayeli bankalar incelenen dönemde yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek personel başına kar elde etmişlerdir. Kriz yılları dikkate alındığında 1994 yılında her iki banka grubu da karını artırmış, 2001 yılında özel sermayeli bankalar zarar ederek incelenen dönem içerisinde en kötü tutara, yabancı sermayeli bankalar ise incelenen dönem içerisindeki en yüksek tutara ulaşmışlardır.

3.5. Gelir – Gider Yapısı Oranları

Bankaların gelir gider yapısı banka karlılığının şekillenmesi açısından önemlidir. Bankanın toplam gelir ve giderleri içerisinde en önemli payı hangi hesapların aldığı, hangi hesapların değiştirilerek karlılığın artırılacağı belirlenmesi açısından önem taşımaktadır (Tevfik, Tevfik, s. 2015). Bu çalışmada gelir gider yapısı oranları olarak; net faiz gelirinin toplam aktiflere oranı, net ücret ve komisyon gelirlerinin toplam aktiflere oranı, kambiyo işlemleri karı/zararının toplam aktiflere oranı, faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı, faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranı ve toplam gelirlerin toplam giderlere oranı incelenecektir.

3.5.1. Net Faiz Gelirlerinin Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 18: Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	7,2	9,9	9,8	11,6	13,0	11,9	13,0	13,7	15,4	13,1	7,0	4,5
Yabancı Bankalar	9,4	15,3	15,6	15,6	26,8	17,8	16,7	21,9	24,6	14,4	9,4	10,1

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 18(Devamı): Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	5,0	3,1	5,4	4,6	3,8	4,3	4,0	4,9	3,8	3,1	3,6	3,3
Yabancı Bankalar	11,0	9,1	6,5	5,7	5,0	5,6	6,1	7,3	5,5	4,5	5,3	4,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Net faiz geliri bankaların krediler ve diğer alacaklardan elde ettiği esas faaliyet gelirini göstermektedir. Net faiz gelirinin toplam aktiflere oranı bankanın aktiflerinin ne kadar net faiz getirisi sağladığını göstermektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların net faiz gelirinin toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %7,5, 1998 yılında %15,4 ile en yüksek, 2003 ve 2011 yıllarında %3,1 ile en düşük değere ulaştığı, kriz yılları olan 1994’te %13, 2001’de %4,5 ve 2009’da %4,9 olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %10,8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %4,1’e düştüğü görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %11,4 olduğu, kriz yılı olan 1994 yılında özel sermayeli bankaların iki katı olan %26,8 oranı ile en yüksek, 2013 yılında ise %4 oranı ile en düşük değere ulaştığı, 1990 – 2001 dönemi ortalaması %16,5 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %6,3’e düştüğü görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar net faiz gelirinin toplam aktiflere oranı açısından karşılaştırıldığında; özel sermayeli bankaların %7,5, yabancı sermayeli bankaların %11,4 olan incelenen dönem ortalamasına göre yabancı sermayeli bankalar özel sermayeli bankalara göre dört puan daha fazla net faiz geliri elde etmişlerdir. 1990 yılından 2002 yılına kadar ortalama %10,8 aktiflere göre net faiz geliri elde eden özel sermayeli bankalar 2001 yılından sonra ortalama %4 aktiflere göre net faiz geliri elde etmişlerdir. Aynı dönemde yabancı sermayeli bankalar 1990 yılından 2002 yılına kadar ortalama %16,5 aktiflere göre net faiz geliri elde ederken 2001 yılından sonra bu oran ortalama %6,3 olmuştur.

3.5.2. Net Ücret ve Komisyon Gelirlerinin (Giderlerinin) Toplam Aktiflere Oranı

Tablo – 19: Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Giderleri) / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	1	0,9	0,8	1	0,9	1,1	0,9
Yabancı Bankalar	0,4	0,6	-0,0006	0,2	0,3	1,5	1,1	0,8	1	1	0,9	1,6

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 19(Devamı): Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Giderleri) / Toplam Aktifler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	1,2	1,4	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3	1,2	1,2	1,2
Yabancı Bankalar	1,7	1,8	1,6	1,3	1,6	1,5	1,5	1,6	1,3	1,3	1,4	1,1

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların net ücret ve komisyon gelirlerinin toplam aktiflere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %1,1, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %1,4 ile 2004 yılında, en düşük oranın %0,4 ile 1994 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %0,8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %1,4’e çıktığı görülmektedir. Burada en yüksek oranların 2001 yılından sonra olduğu görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının özel sermayeli bankalara benzer biçimde %1,2, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %1,8 ile 2003 yılında, en düşük oranın %0,0006 zarar ile 1992 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %0,8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %1,5’e çıktığı görülmektedir. Bu banka grubunun da 2001 yılından itibaren yüksek oranlar elde ettiği görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar net ücret ve komisyon gelirlerinin toplam aktiflere oranı açısından karşılaştırıldığında; her iki banka grubunun da incelenen dönem ortalamasının %1,54, 1990 yılından 2002 yılına kadarki dönem ortalamasının %0,8, 2001 yılından sonraki dönem ortalamasının ise özel sermayeli bankalarda %1,4, yabancı sermayeli bankalarda %1,5 olduğu görülmektedir.

3.5.3. Faiz Gelirlerinin Faiz Giderlerine Oranı

Tablo – 20: Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	141,8	154,9	157,3	186,3	166,1	172,1	173,0	174,0	183,4	171,6	174,0	150,8
Yabancı Bankalar	161,6	200,3	239,9	308,5	305,8	227,6	198,4	226,1	232,9	175,8	158,1	201,6

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 20(Devamı): Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	144,4	134,6	181,0	189,1	156,5	158,0	154,7	198,7	200,3	179,3	185,0	203,1
Yabancı Bankalar	233,7	269,0	215,2	192,1	181,6	178,0	182,5	236,3	252,5	209,4	219,0	225,7

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı, bankaların faiz giderlerinin yüzde kaçını kadar faiz geliri elde ettiğini gösterir. Bu oranın yüksek olması bankanın fon kaynaklarına göre fon kullanımlarından yüksek faiz geliri elde ettiğini göstermekle birlikte bankanın kredi kullandığı ve borç verdiği müşterilerinden yüksek faiz aldığı anlamına da gelebilmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %170, en yüksek oranın %203,1 ile 2013 yılında, en düşük oranın %134,6 ile 2003 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %167 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %174’e çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %218, en yüksek oranın %308,5 ile 1993 yılında en yüksek ikinci oranın %305,8 ile kriz yılı olan 1994 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %220 iken 2002 – 2013 ortalamasının %216’ya düştüğü görülmektedir.

1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %170, yabancı sermayeli bankalarda %218 olduğu dikkate alındığında yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalardan faiz giderlerine göre daha fazla faiz geliri elde ettiği görülmektedir. Bu durum, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre daha düşük faizli fon kaynağı bulduklarını veya daha yüksek faiz getirili plasmanlarda bu fonu kullandıklarını göstermektedir. 1990 yılından 2002 yılına kadar özel sermayeli bankaların oran ortalaması %167 iken 2001 yılından sonraki dönemde oran ortalaması %174 olmuştur. Yabancı sermayeli bankaların 1990 yılından 2002 yılına kadar olan dönemde oran ortalaması %220 iken 2001 yılından sonraki dönemde oran ortalaması %216 olmuştur. Her iki dönem karşılaştırıldığında özel sermayeli bankalar 2002 – 2013 döneminde 1990 – 2001 dönemine göre daha yüksek orana ulaşmışlar, yabancı sermayeli bankaların oranı 2002 – 2013 döneminde 1990 – 2001 döneminde göre daha düşük olsa da özel sermayeli bankalardan daha yüksek oran elde etmişlerdir.

3.5.4. Faiz Dışı Gelirlerin Faiz Dışı Giderlere Oranı

Tablo – 21: Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	60,7	28,2	21,9	0,1	-13,0	33,1	16,3	-13,1	-1,8	29,8	33,2	-68,1
Yabancı Bankalar	34,7	3,9	18,8	-40,7	1,7	16,3	0,5	-94,9	-84,3	75,0	27,5	134,8

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 21(Devamı): Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	79,0	119,4	75,6	60,6	79,9	94,7	79,2	95,1	94,9	86,8	77,5	75,3
Yabancı Bankalar	83,8	81,9	90,1	76,7	79,4	49,8	34,6	40,1	33,4	41,1	45,4	39,1

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranı bankaların esas faaliyetleri olan faiz ile ilgili işlemlerin dışındaki işlemlerden elde ettikleri masraf, komisyon, işlem ücreti gibi gelirlerin faiz dışı giderlere oranını göstermektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalaması %48, en yüksek oranın %119,4 ile 2003 yılında, en düşük oranın %-68,1 ile kriz yılı olan 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %11 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %85’e çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalaması %33, en yüksek oranın %134,8 ile kriz yılı olan 2001 yılında, en düşük oranın %94,9 ile 1997 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %8 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %58’e çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %48, yabancı sermayeli bankalarda %33 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların %45 daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durum özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalardan daha yüksek faiz dışı gelir (daha fazla masraf, komisyon, işlem ücreti vb.) elde ettiği veya faiz dışı giderlerinin daha düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların bu oranı %11 iken 2002 – 2013 döneminde bu oran %85 olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde bu oran %8 iken 2002 – 2013 döneminde %58 olmuştur. Her iki dönemde de özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek bir oranla çalışmışlardır. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %-13 iken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %1,7 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisindeki en düşük değer olan %-68,1 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı incelenen dönem içerisindeki en yüksek değer olan %134,8 olmuştur. 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %95,1 olurken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı bunun yarısından az olan %40,1 düzeyinde kalmıştır.

3.5.5. Toplam Gelirlerin Toplam Giderlere Oranı

Tablo – 22: Toplam Gelirler / Toplam Giderler (%)

Ticaret Bankaları	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Özel Sermayeli	115,8	116,2	115,4	123,8	117,6	129,8	129,5	125,9	131,5	132,5	119,4	96,2
Yabancı Bankalar	118,6	130,5	146,4	152,0	168,0	147,7	135,2	137,4	140,9	147,8	111,0	180,0

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Tablo – 22(Devamı): Toplam Gelirler / Toplam Giderler (%)

Ticaret Bankaları	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Özel Sermayeli	155,3	174,8	183,6	180,1	132,4	138,8	132,1	161,9	157,2	145,0	146,3	149,9
Yabancı Bankalar	285,7	386,0	296,9	227,1	136,7	127,5	126,3	145,2	135,4	130,6	139,2	132,9

Kaynak: TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.

Toplam gelirlerin toplam giderlere oranı, bankaların toplam giderlerine göre ne kadar gelir elde ettiğini göstermektedir. Oranın yüksek olması banka açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankaların toplam gelirlerin toplam giderlere oranı incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %138, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %183,6 ile 2004 yılında, en düşük oranın %96,2 ile 2001 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %121 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %155’e çıktığı görülmektedir. Aynı dönem yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde; incelenen dönem ortalamasının %166, incelenen dönem içerisinde en yüksek oranın %386 ile 2003 yılında, en düşük oranın %111 ile 2000 yılında olduğu, 1990 – 2001 dönemi ortalamasının %143 iken 2002 – 2013 dönemi ortalamasının %189’a çıktığı görülmektedir. 1990 – 2013 yılları arasında özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankalar toplam gelirlerin toplam giderlere oranı açısından karşılaştırıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %138, yabancı sermayeli bankalarda %166 olduğu dikkate alınır, yabancı sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı ile faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranıyla birlikte değerlendirilmesinde fayda vardır. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların bu oranı %121 iken 2002 – 2013 döneminde bu oran %155 olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde bu oran %143 iken 2002 – 2013 döneminde %189 olmuştur. Her iki dönemde de yabancı sermayeli bankalar özel sermayeli bankalara göre daha yüksek bir oranla çalışmışlardır. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %117,6 iken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %168 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisindeki en düşük değer olan %96,2 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %180 olmuştur. 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %161,9 olurken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %145,2 olmuştur.

SONUÇ

Türkiye’de 1990 – 2013 dönemi içerisinde ekonomik daralma 1994, 1999, 2001 ve 2009 yıllarında görülmüş ve sırasıyla % -5,5, % -3,4, % -5,7 ve % -4,8 olmuştur. Enflasyon oranları 2004 yılına kadar çift haneli rakamlarda seyretmiş, 1990 – 1999 döneminde sürekli %60’ın üzerinde olmuş ve 1994 yılında %125 ile en yüksek düzeye ulaşmıştır. Devlet tahvili – hazine bonosu faiz oranları 2009 yılına kadar çift haneli rakamlarda seyretmiş, 1994 – 1999 dönemi boyunca %100’ün üzerinde olmuştur. Aktiflerin GSYH’ya oranı sürekli artış göstermiş, kriz dönemlerinde GSYH’da meydana gelen gerilemeden dolayı artış daha fazla olmuş, 2013 yılında da aktifler GSYH’yı aşmış ve %105 düzeyine ulaşmıştır. Kredi ve alacakların GSYH’ya oranı yıllar itibarıyla artış göstermiş, kriz yıllarında düşüşler olmuş, 2011 yılında %50’yi geçmiş ve 2013 yılında dönem içerisindeki en yüksek oran olan %65’e ulaşmıştır. Kredi ve alacakların mevduata oranı yıllar itibarıyla dalgalı seyir izlemiş, özellikle kriz yıllarında azalmış, 2012 yılında %100’e, 2013 yılında ise %108 ulaşmıştır. 2013 yılı oranına göre bankalardaki mevduatların kredi ve alacakları karşılamaya yetmemiş, bankalar kredi ve alacaklar için tahvil ihracı, dış kaynaklı krediler gibi mevduat dışı kaynaklara yönelmek durumunda kalmışlardır. 2006 yılına kadar özel sermayeli bankaların sayısı yabancı sermayeli bankaların sayısından fazla iken bu yıldan itibaren yabancı sermayeli bankaların sayısı özel sermayeli bankaların sayısını geçmiş ve durum bu şekilde devam etmiştir.

Banka gruplarının şube başına düşen personel sayısına bakıldığında, özel sermayeli bankalar istikrarlı bir seyir izlemiş ve genel ortalama olan 19 civarında şube başına personel çalıştırmıştır. Yabancı sermayeli bankalar 1990 - 2001 döneminde şube başına ortalama 30 personel ile çalışırken 2002 – 2013 döneminde ortalama 22 personel ile çalışmıştır.

Banka gruplarının toplam aktiflere göre bankacılık sektöründeki paylarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %52,3, yabancı sermayeli bankalarda %7,2 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli

bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 7,3 katı kadar daha yüksek olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %59,7 ile incelenen dönem içerisindeki en yüksek orana ulaşırken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %5,2 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık beş puan azalarak %54,8'e gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları yedi puan artarak %12,2'ye çıkmıştır. Banka gruplarının krediler ve alacaklara göre bankacılık sektöründeki paylarına bakıldığında, özel sermayeli bankaların incelenen dönem ortalaması %54,4, yabancı sermayeli bankaların %7,5 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 7,3 katı kadar daha yüksek olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %67,5 ile incelenen dönem içerisindeki en yüksek orana ulaşırken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %6,5 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık dokuz puan azalarak %58,6'ya gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları da yaklaşık dokuz puan artarak %15,3'e çıkmıştır. Banka gruplarının mevduata göre bankacılık sektöründeki paylarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %52,6, yabancı sermayeli bankalarda %6,2 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların sektör payı yabancı sermayeli bankalardan 8,5 katı kadar daha yüksek olmuştur. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların sektör payları yabancı sermayeli bankalardan 21,8 katı kadar daha yüksek iken 2002 – 2013 döneminde bu fark 5,3 katı olmuştur. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların mevduata göre bankacılık sektöründeki payı %54,3 iken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisindeki en düşük oranlardan biri olan %1,9 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %61 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %2,1 olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %50,2 olurken, yabancı sermayeli bankaların bu oranı %12,9 olmuştur. 2005 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %57,4 ile en yüksek oranlardan biri iken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %4,8 olmuş, yabancı sermayeli banka sayısının özel sermayeli banka sayısını geçtiği 2006 yılında özel sermayeli bankaların sektör payları yaklaşık beş puan azalarak %52,3'e gerilerken yabancı sermayeli bankaların sektör payları da yaklaşık yedi puan artarak %12'ye çıkmıştır.

Banka gruplarının sermaye yeterlilik oranı olarak özkaynakların toplam aktiflere oranına bakıldığında, birkaç yıl hariç, yıllar itibariyle yabancı sermayeli bankaların daha yüksek oranla çalıştıkları görülmektedir. Kriz yılları incelendiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankalar %10,6 oranı ile çalışırken yabancı sermayeli bankaların yaklaşık iki katı olan %19,6 oranı ile çalışmışlardır. 1999 yılında her iki grupta yaklaşık aynı oranla çalışırken 2001 yılında özel sermayeli bankaların oranı %5,6 iken yabancı sermayeli bankalar bunun yaklaşık dört katı olan %20 oranı ile çalışmışlardır.

Banka gruplarının toplam krediler ve alacakların toplam aktiflere oranlarına bakıldığında, her iki grup açısından da kriz yıllarında bu oranın ciddi düşüş gösterdiği görülmektedir. 1994 yılında özel sermayeli bankalarda bu oran %40,5'den %37,9'a düşerek yaklaşık üç puanlık düşüş gösterirken yabancı sermayeli bankalarda yaklaşık yedi puanlık bir düşüşle %30,9'dan %23,8'e gerilemiştir. 1999 yılında özel sermayeli bankalar bu oranı %41,4'den %33,5'e yaklaşık sekiz puan düşürürken yabancı sermayeli bankalar %25,6'dan %16,5'e düşürerek yaklaşık on puanlık düşüş gerçekleştirmişlerdir. Dikkat çekici diğer bir husus ise 2001 yılında özel sermayeli bankaların oranı on bir puan düşerken yabancı sermayeli bankaların oranının yaklaşık on puan artmasıdır. Bu yılda kredi kullandırma açısından özel sermayeli bankaların boşluğunu yabancı sermayeli bankaların doldurduğu görülmektedir. 2009 yılında özel sermayeli bankaların oranı yaklaşık 7 puan azalırken yabancı sermayeli bankaların oranı 2 puan azalmıştır. Bu durum 2009 krizinde özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre daha fazla ihtiyatlı davranarak kredilerini azalttıkları şeklinde yorumlanabilmektedir.

Banka gruplarının toplam mevduatın toplam pasiflere oranlarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %63, yabancı sermayeli bankalarda %49 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. 1990 – 2001 döneminde özel sermayeli bankaların bu oranı %65 iken 2002 – 2013 döneminde bu oran %62 olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise 1990 – 2001 döneminde bu oran %41 iken 2002 – 2013 döneminde %58 olmuştur. Her iki dönemde de özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek bir oranla çalışmış, ancak yabancı bankaların oranındaki artış dikkat çekici düzeydedir. Kriz yıllarına dikkat edildiğinde 1994 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı %69,4 iken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %40,1 olmuş, 2001 yılında özel sermayeli bankaların bu oranı incelenen dönem içerisindeki en yüksek değer olan %76,2 olurken yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %47,6 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise özel sermayeli bankaların ilgili oranı %61,6 olurken, yabancı sermayeli bankaların ilgili oranı %60,8 olmuştur. Bu durumda özel sermayeli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre hem 1990 – 2001 döneminde hem de 2002 – 2013 döneminde fon kaynağı olarak mevduatları daha fazla kullanmışlardır.

Banka gruplarının takipteki kredilerin krediler ve alacaklara oranlarına bakıldığında, özel sermayeli bankalar için 2001 yılı kriz iken yabancı sermayeli bankalar için kriz yılı 1994 olduğu görülmektedir. 2009 yılındaki oranlar dikkate alındığında bu yıldaki krizin yabancı sermayeli bankaları özel sermayeli bankalardan daha fazla etkilediği görülmektedir. 1990 yılından 1997 yılına kadar yabancı sermayeli bankaların oranı özel sermayeli bankaların oranından daha yüksek iken 1997 yılından 2006 yılına kadar özel sermayeli bankaların oranı daha yüksek çıkmış, 2007 yılından itibaren yabancı sermayeli bankaların oranı yüksek çıkmaya başlamıştır.

Banka gruplarının likit oranlarından likit aktiflerin toplam aktiflere oranlarına bakıldığında, 1990 yılından 2003 yılına kadar yabancı bankaların daha yüksek oranla çalıştıkları, 2003 yılından itibaren bu durumun değiştiği, 2003 yılından 2013 yılına kadar özel sermayeli bankaların daha yüksek oranla çalıştığı 2013 yılında yabancı sermayeli bankaların tekrar daha yüksek oranla çalıştığı görülmektedir. Bu oranın yüksek olması bankaların elinde nakit paraya çevrilebilecek varlıkların oranının yüksek olduğunu göstermesi bakımından olumlu olmakla birlikte, karlılığı azaltan bir faktör olabilecektir. Bu oranın karlılık oranları ile birlikte incelenmesinde fayda vardır. Yabancı sermayeli bankalar likit aktiflerin toplam aktiflere oranını yaklaşık yirmi puan azaltıp toplam kredi ve alacakların toplam aktiflere oranını on puan arttırdığı 2001 yılında net dönem karı toplam aktifler oranını da yedi puan arttırmıştır.

Banka gruplarının finansal varlıkların toplam aktiflere oranlarına bakıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %21 yabancı sermayeli bankalarda %18 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Banka gruplarının net dönem karının toplam aktiflere oranlarına bakıldığında; özel sermayeli bankaların %2,7, yabancı sermayeli bankaların %4,3 olan incelenen dönem ortalaması dikkate alındığında, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre daha yüksek aktif karlılığı ile çalıştığı söylenebilmektedir.

Banka gruplarının özkaynak karlılıklarına bakıldığında; özel sermayeli bankaların %30, yabancı sermayeli bankaların %49 olan incelenen dönem ortalaması dikkate alındığında, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre on dokuz puan daha fazla özkaynak karlılığı elde etmiştir.

Banka gruplarının personel başına karlılıklarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda 42.468 TL kar iken, yabancı sermayeli bankalarda 29.937 TL kar olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek personel başına karlılığa sahip olduğu görülmektedir. Kriz yılları dikkate alındığında 1994 yılında her iki banka grubu da karını artırmış, 2001 yılında özel sermayeli bankalar zarar ederek incelenen dönem içerisinde en kötü tutara, yabancı sermayeli bankalar ise incelenen dönem içerisinde en yüksek tutara ulaşmışlardır.

Banka gruplarının net faiz gelirinin toplam aktiflere oranlarına bakıldığında; özel sermayeli bankaların %7,5, yabancı sermayeli bankaların %11,4 olan incelenen dönem ortalamasına göre yabancı sermayeli bankalar özel sermayeli bankalara göre dört puan daha fazla net faiz geliri elde etmişlerdir. Banka gruplarının faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranlarına bakıldığında; incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %170, yabancı sermayeli bankalarda %218 olduğu dikkate alındığında yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalardan faiz giderlerine göre daha fazla faiz geliri elde ettiği görülmektedir. Bu durum, yabancı sermayeli bankaların özel sermayeli bankalara göre daha düşük faizli fon kaynağı bulduklarını veya daha yüksek faiz getirili plasmanlarda bu fonu kullandıklarını göstermektedir.

Banka gruplarının net ücret ve komisyon gelirlerinin faaliyet gelirlerine oranlarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %15,1, yabancı sermayeli bankalarda %11,3 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Banka gruplarının faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderlere oranlarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %48, yabancı sermayeli bankalarda %33 olduğu dikkate alınır, özel sermayeli bankaların %45 daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durum özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalardan daha yüksek faiz dışı gelir (daha fazla masraf, komisyon, işlem ücreti vb.) elde ettiği veya faiz dışı giderlerinin daha düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Banka gruplarının toplam gelirlerin toplam giderlere oranlarına bakıldığında, incelenen dönem ortalaması özel sermayeli bankalarda %138, yabancı sermayeli bankalarda %166 olduğu dikkate alınır, yabancı sermayeli bankaların daha yüksek bir orana sahip olmuştur.

Kaynaklar

- Afşar, Muharrem (2011), “Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(2), 143-171.
- Akbalık, Murat ve Sırma, İbrahim (2013), “Türkiye’de Yabancı Bankaların Etkinliği; Veri Zarflama Analiz Uygulaması”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, [S.1.], v. 4, n. 8, Jan. ISSN 1903-1123. Erişim Adresi: <http://e-dergi.marmara.edu.tr/marufacd/article/view/5000004941>. Erişim Tarihi: 09 Nov. 2014
- Aktaş, Hüseyin ve Kargın, Mahmut (2007), “Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt:14, Sayı: 2, 31 – 45.
- Apak, Sudi (2007), “Yabancı Bankalar ve Bankacılık Kanunu”, **Muhasebe ve Finans Dergisi**, Sayı 36, 18-25.
- Artar, Okşan, Kibritçi ve Sarıdoğan, Ayşe, Atılğan (2012), “Küresel Finansal Krizin Türkiye’de Bankacılık Sektörü Mali Yapısına Etkileri”, **Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı 2, 1 – 17.
- Ata, H. Ali (2009), “Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 4, 109 – 124.
- Claessens, S.; Demirgüç-Kunt ve A., Huizinga, H. (2001), “How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?” **Journal of Banking and Finance** 25, 891–911, www.elsevier.com/locate/econbase, 24.06.2015
- Çakar, V. (2003), **Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri**, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çelik, Tuncay ve Ürünveren, Çiğdem (2009), “Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Rekabet Etkisi: 2002-2007”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 42-59.
- Denizer, Cevdet (1999), **Foreign Entry in Turkey’s Banking Sector, 1980–97**, The World Bank, Working Papers, November, <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2462>, (22.06.2015)
- Kepepek, Yakup ve Yentürk, Nurhan (2007), **Türkiye Ekonomisi**, 20 Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçükaksoy, İsmail ve Önal, Selcan (2013), ” Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bankaların Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Ölçülmesi: 2004-2011 Yılları Uygulaması”, **Ekonometri ve İstatistik**, Sayı:18, 56-80.
- Kosmidou, K.; Pasiouras, F.; Zopounidis, C. ve Doumpos, M. (2006), “A Multivariate Analysis of the Financial Characteristics of Foreign and Domestic Banks in the UK”, **Omega**, 34, 189-195; <http://www.journals.elsevier.com/omega>, (23.06.2015)
- Lensink, R. ve Hermes, N. (2004), “The Short Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?”, **Journal of Banking & Finance**, 28, 553 – 568.
- Önal, Yıldırım, Beyazıt ve Sevimeser, Nuri, Cemhan (2006), “Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 15, Sayı 2, 295-312.
- Sarıtaş, Hakan ve Gökçe, Altan (2012), “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Ulusal ve Yabancı Sermayeli Bankaların Sermaye Yeterlilik Oranı Açısından Değerlendirilmesi”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 49 Sayı: 571, 33 – 42.
- Taşkın, F. Dilvin (2011), “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 11, Sayı: 2, 289 – 298.
- TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu (2005), “Türkiye’de Yabancı Bankalar”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 52, 3 – 9.
- Tekebaş, Güniz, Odyakmaz (2005), “Türkiye’de Finansal Entegrasyon Süreci ve Bankacılıkta Yabancı Sermaye”, **TASAM Stratejik Raporu**, Rapor No: 12.
- Tevfik, Arman T. ve Tevfik, Gürman (1997), **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No. 203, İstanbul.
- Tschoegl, Adrian (2003), **Financial Crisis and the Presence of Foreign Banks**, www.fic.wharton.upenn.edu.
- TBB, Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1959 - 2013, Temmuz 2014.
- TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923 – 2012**.

TÜİK, **Ekonomik Göstergeler**, 2013.

İnternet Kaynakları

www.hazine.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.tbb.org.tr

www.tcmb.gov.tr